

תכנית להרחבת הנגישות של מערכת ההשכלה הגבוהה לסטודנטים

מהחברה הבדואית בנגב לשנים תשע"ט-תשפ"ב

קול קורא למוסדות המתוקצבים ע"י ות"ת להרחבת פיילוט "שער

לאקדמיה"

כללי

המסמך שלהלן מפרט את המדיניות ואת עקרונות תמיכת ות"ת במוסדות המתוקצבים בתכניות רב שנתיות להרחבת הנגישות של מערכת ההשכלה הגבוהה לסטודנטים מהחברה הבדואית בנגב כפי שהתקבלו בישיבות ות"ת מיום 03.01.17 ומיום 14.12.17 ובהתאם לעקרונות שהחליטה עליהם מל"ג מיום 26.12.17.

המדיניות להנגשת ההשכלה הגבוהה לחברה הערבית¹ מהווה מרכיב מרכזי במסגרת התכנית הרב שנתית של הות"ת - הקודמת והנוכחית. בעקבות תמיכת ות"ת בתכניות המופעלות ע"י המוסדות להשכלה גבוהה בנושא אנו עדים בשנים האחרונות לשיפור ניכר בייצוגה של החברה הערבית בהשכלה הגבוהה, אך על אף תמיכה נרחבת זו, חלקה של החברה הבדואית בנגב אינו גדל באותו האופן וקיים פער ניכר בין שיעורה באוכלוסייה לבין ייצוגה במערכת ההשכלה הגבוהה בישראל. נראה כי פערים שמקורם בחולשת מערכת החינוך הבדואית לאורך שנים, מעל ומעבר לחברה הערבית בכללותה, בנוסף לרקע תרבותי וחברתי שונה, ולחסמים כלכליים, שפתיים ואחרים הייחודיים לחברה זו מביאים לשיעור ההשתתפות הנמוך במערכת מזה שנים רבות, ואף דוחפים חלק גדול מהצעירים הבדואים ללימודים בתחומי הרש"פ ובחול"ל. נראה כי על מנת לשלב את החברה הבדואית בנגב בהשכלה הגבוהה בישראל נדרשת פתיחת שערים של האקדמיה באופן מותאם וייעודי לאוכלוסייה זו, מעל ומעבר לפעולות המבוצעות להנגשת ההשכלה הגבוהה לחברה הערבית.

¹ במסמך זה בכל מקום בו אנו משתמשים במונח "חברה ערבית" או "אוכלוסייה ערבית" וכדומה אנו מתכוונים לאוכלוסייה הערבית, דרוזית וצירקסית בישראל. המונחים הנ"ל הינם מטעמי נוחות בלבד, תוך ההבנה כי ישנם הבדלים ניכרים בין האוכלוסיות השונות.

אתגריה הייחודיים של החברה הבדואית בנגב אינם חדשים, ומאמצייה של ות"ת לפעול בנושא החלו כבר לפני מספר שנים על ידי תהליך מעמיק של בחינה ותכנון, בסופו הוחלט להפעיל את פיילוט "שער לאקדמיה" במכללת ספיר, הייחודי עבור החברה הבדואית בנגב (ראה להלן). הפיילוט נועד בעיקרו לבחון את הכלים לשילובם האיכותי של בדואים בלימודים בתואר הראשון במגוון תחומים, והוא מלווה במחקר מטעם מכון "ברוקדייל". מצ"ב התובנות העיקריות מהמחקר כפי שהובאו בפנינו בשלב זה. הפעלת הפיילוט טרם הסתיימה, אולם, קיים להערכתנו בסיס ידע מספיק המאפשר את הרחבתו.

השלב בו אנו נמצאים גם מאפשר מתן מענה למדיניות הממשלה בנושא, אשר שמה לה כיעד לפעול לפיתוח כלכלי חברתי של החברה הבדואית בנגב לשם שילובה בחברה ובכלכלה הישראלית. החלטת ממשלה מס' 2397 מיום 12.2.2017 בנושא "תכנית לפיתוח כלכלי חברתי בקרב האוכלוסייה הבדואית בנגב 2017-2021" (מצ"ב) כוללת בין השאר התייחסות לצורך בחיזוק החברה הבדואית בנגב בחינוך והשכלה הגבוהה, ומקצה תקציב נוסף לטובת הנושא². בהמשך לכך קבעה ות"ת לאחרונה יעד של גידול במספר הסטודנטים הבדואים בשנה א' לעבר 1,500 סטודנטים לפחות עד סוף החומש (תשפ"ב), בדגש על קליטה איכותית בתואר ועל מקצועות מוטי תעסוקה. משמעותו של יעד זה היא גידול של מאות סטודנטים בדואים בשנה במערכת ההשכלה הגבוהה, בפרט במוסדות האקדמיים בדרום. בנוסף הטילה הממשלה על נציגי המועצה להשכלה גבוהה להציג ולדון עם הצוות המקצועי של אגף התקציבים באוצר, משרד החקלאות (מנהלת הבדואים) והמועצה הלאומית לכלכלה שבמשרד ראש הממשלה במתווה מוצע לפעילויות ולשינויים הנדרשים לצורך הגברת שילוב הבדואים במערכת ההשכלה הגבוהה. במסגרת זו התבקשנו לבחון, בין היתר, "דרכים לצורך הבטחת השתלבות ראוויה של בדואים בלימודים האקדמיים במוסדות הקיימים בדרום גם באמצעות פעילות קדם אקדמית, לרבות מכינה קהילתית".

מדיניות ות"ת/מל"ג הבאה לידי ביטוי בתכנית זו הינה תוצאה של תהליך למידה ממושך שנעשה גם במסגרת הצוות האמור³ אותו הובילה פרופ' שפרה שגיא חברת מל"ג בסיוע הצוות המקצועי של ות"ת. התהליך כלל איסוף וניתוח נתונים, למידת התובנות מתכנית "שער לאקדמיה", ניתוח מודלים אפשריים והתייעצות עם נציגי המוסדות האקדמיים, נציגי החברה הבדואית (ראשי רשויות, סטודנטים, ארגוני מגזר שלישי ועוד) וחוקרים.

המדיניות נותנת דגש על שילוב במערכת האקדמית המתקצבת הקיימת ובתכניות הרגילות עם כלל הסטודנטים תוך מתן מענה הוליסטי לצרכים הייחודיים של הסטודנטים מהחברה הבדואית בנגב, זאת ע"י מסלול נפרד בשלב ההכנה לאקדמיה אשר יאפשר שילוב איכותי במהלך הלימודים האקדמיים, יחד עם יצירת נקודות מפגש עם כלל הסטודנטים, זאת על מנת לצמצם חששות וניכור בקרב שני

² סעיף נוסף בהחלטה מתייחס לצורך של משרד החינוך להכין תכנית בתאום ות"ת להכשרת המורים מקרב החברה הבדואית בנגב.

³ יצוין כי הועדה הורחבה וכללה נציגים נוספים לרבות ממשרד החינוך.

הצדדים ועל מנת לאפשר השתלבות מיטבית בהמשך. בהתאם לכך הוחלט על **הרחבת פיילוט "שער לאקדמיה"** למס' מוסדות אקדמיים מובילים בנגב המתוקצבים ע"י ות"ת, תוך שמירה על העקרונות שעלו כהכרחיים מהמחקר המלווה ומהידע שנצבר במהלך שנות הפיילוט. בשל ההשקעה וההתמחות הנדרשת בביצוע התכנית הוחלט לעודד שיתופי פעולה בין מוסדיים, כך שתאפשר הכנה במוסד אחד והשתלבות בלימודים לתואר במוסד אחר. כמו כן יושם דגש על השתלבות בתחומי לימוד נדרשים למשק בכלל ולחברה הבדואית בפרט. בנוסף הוחלט לעודד פיתוח תכניות למצטיינים החל משלב הלימודים בבית הספר התיכון ולסייע בפיתוח מנהיגות בדואית חברתית בקהילה הבדואית בנגב.

כתנאי להרחבה כאמור הוחלט על הכנה מקדימה ופעולות הכוון ומיון **מקדימות ומרכזיות** אשר יתקיימו בבתי הספר התיכוניים ובישובים עצמם. במסגרת זו יתקיים הליך ייעוץ פרטני אל מול המועמדים בכדי לסייע בשלב חקירת ובחירת תחום ומוסד הלימודים ועל מנת לבחון התאמתם ללימודים האקדמיים (ובפרט ב"שער לאקדמיה") במגוון כלים רלבנטיים שיוסכמו ע"י המוסדות הזוכים בקול קורא זה. פעולות אלה ינוהלו ע"י תכנית "רואד" להנגשת ההשכלה הגבוהה לחברה הערבית, אשר גם תקיים תכניות מקדימות לחשיפה, מידע והכוון להשתלבות באקדמיה, במקביל ותוך תיאום תבוצע הכנה ע"י משרד החינוך.

תנאי הסף והקריטריונים שלהלן נועדו לבחור את המוסדות המתאימים ביותר להוביל את תכנית "שער לאקדמיה" ואת תכניות המצטיינים, ולקבל את תמיכת ות"ת המפורטת להלן⁴. הקול הקורא מעניק **קדימות למוסדות מתוקצבים הפועלים בנגב**⁵ מהסיבות העיקריות הבאות:

- הכרה במחויבותם לקהילה בה הם שוכנים ;
- הצורך בנגישות פיזית של החברה הבדואית בנגב למוסדות להשכלה גבוהה, ונגישות המוסדות לצעירים במערכת החינוך ובישובים;
- הצורך ביצירת התמחות מוסדית ויעילות כלכלית, שכן ישנו יתרון לגודל ע"י בניית תכניות לקבוצות סטודנטים משמעותיות בכל מוסד על פני פיזור במוסדות רבים.
- השיעור הנמוך יחסית של סטודנטים מהחברה הערבית בכלל ובדואים מהנגב בפרט במוסדות אלה.

התכנית מכוונת כאמור לשיתופי פעולה עם מוסדות להשכלה גבוהה מתוקצבים נוספים, כפי שמפורט להלן.

⁴ יובהר כי מוסדות שישלבו סטודנטים בדואים מהנגב בלימודים האקדמיים שלא כחלק מהקול הקורא ימשיכו לקבל את מעטפת הסיוע בהתאם לקול הקורא של ות"ת לחברה הערבית.

יצוין כי התכנית לקידום החברה הבדואית יהיו כפופות לממונה המוסדי להרחבת נגישות ההשכלה הגבוהה לחברה הערבית ולוועדת ההיגוי המוסדית. זאת בכדי ליצור ראייה כוללת של החברה הערבית במוסד ולהבטיח שיתוף פעולה וסנכרון בין הממונה המוסדי ומטה הניהול של התכנית לקידום החברה הבדואית במוסד. על הממונה המוסדי וועדת ההיגוי להקפיד ולוודא כי הפעלת תכנית זו אינה פוגעת בפעולות ההנגשה אותן הוא מבצע עבור סטודנטים ערבים אשר אינם מקבלים תמיכות במסגרת קול קורא זה.

אנו בעיצומו של תהליך אשר אנו מקוים יוביל לקידום משמעותי במסגרת המערכת האקדמית ומשם ברמה הארצית בכל תחומי החברה הכלכלה והתרבות, הן עבור הפרט והן עבור החברה כולה. אנו מקוים שבזכות המאמץ המשותף נדע למנף הזדמנות זו.

הגדרות

תהליך מיון והכוון מרכזי - מיועד לאפשר מערך אחד של מיון במגוון כלים רלבנטיים, ייעוץ והכוון אישי מול כל מועמד בדואי מהנגב המיועד להשתלב במוסדות האקדמיים שיזכו בקול קורא זה, שיתבצע ע"י המוסדות שיבחרו בהתאם לקול קורא זה ויהיה מוסכם עליהם, אשר על בסיסו של תהליך זה או חלק ממנו יחליט כל מוסד כאמור האם לקבל מועמד בדואי מהנגב כזה או אחר לשנת הלימודים הקרובה לאחד מהמסלולים הבאים: תכנית "שער לאקדמיה", שנה א' לתואר הראשון, תכנית "מצטיינים לאקדמיה". תהליך המיון המקדמי המרכזי יתבצע בישובים – הן לתלמידי תיכון והן לצעירים בוגרי תיכון, וירכז ע"י תכנית "רואד" הפועלת מטעם המל"ג/ות"ת למתן מידע, ייעוץ והכוון להשכלה הגבוהה ביישובי החברה הערבית בכלל וביישובי הבדואים בנגב בפרט. יצוין כי פעילות זו תהווה המשך לתכניות שיופעלו במסגרת בתי הספר התיכון (החל מכיתה ט') ובישובים להכוון קריירה וחשיפה להשכלה גבוהה, ותכניות הכנה להשתלבות באקדמיה (בעיקר חיזוק שפה עברית ומיומנויות למידה) ע"י משרד החינוך. ככל שהכנה זו תהיה משמעותית תופחת בטווח הארוך ההכנה המקדימה הנדרשת ע"י האקדמיה.

תכנית "שער לאקדמיה" - תכנית פיילוט המיועדת לסטודנטים בדואים מהנגב המקנה בשלב הכניסה לאקדמיה התנסות בפועל בלימודים האקדמיים וכן הכנה לקראת שילוב איכותי בלימודי התואר הראשון לסטודנטים שנמצאו מתאימים לכך במגוון תחומי לימוד, וממשיכה בליווי וסיוע מתאימים לכל אורך התואר. כוללת תכניות קיץ, שנת "שער לאקדמיה", מעטפת סיוע בתואר הראשון כמפורט להלן.

תכנית "מצטיינים לאקדמיה" - תכנית פיילוט למס' מצומצם של סטודנטים בדואים מהנגב, אשר אותרו ע"י המוסד כבעלי פוטנציאל להשתלב, לאחר הכנה מקוצרת, ישירות בלימודי התואר הראשון במגוון תחומים, לרבות תחומים אשר אינם נכללים בדירוג התחומים הנדרשים. על המוסד לבנות תכנית

נפרדת ומותאמת לצרכי סטודנטים אלו הנותנת **דגש על מצוינות אקדמית** וכן במידת האפשר מתייחסת גם למנהיגות חברתית והכרות עם החברה הישראלית, על בסיס מסלולי התקצוב הקיימים בקול קורא זה. הליווי במהלך לימודי התיכון, ככל שיתקיים, יבוצע על בסיס תכניות משרד החינוך לנושא זה.

"תכניות קיץ" – תכניות קיץ מקדימות לשנת "שער לאקדמיה" או לשנה א' ללימודים לתואר לסטודנטים בדואים מהנגב במסלולים המתוקצבים במסגרת הקול הקורא. התכנים של התכניות יותאמו לאוכלוסיית היעד ולשלב הכניסה לאקדמיה. התכניות ימשכו בין 4 ל-12 שבועות עבור סטודנטים שזהו להם המפגש הראשון עם האקדמיה, ובין 2 ל-6 שבועות עבור בוגרי שנת שער לאקדמיה ו/או מכינות לטובת הפחתת עומס הלימודים משנת ההכנה וכן עבור השלמות נדרשות. רכיבים אפשריים: חשיפה לתחומי לימוד, מיון והכוון פרטני (ככל שלא נעשה בשלב המקדמי) לטובת בחירת תחום הלימודים, חיזוק שפתי, חיזוק אקדמי, מיומנויות למידה, אוריינטציה אקדמית, העצמת הסטודנטים וגיבושם.

שנת "שער לאקדמיה" – שנה אקדמית נפרדת לבדואים מהנגב במהלכה התלמיד משפר את יכולתו להתמודד עם הלימודים האקדמיים וצובר נקודות זכות אקדמיות, תוך מעטפת סיוע רחבה ומותאמת לצרכים. על שנה זו להתרכז בהשלמת פערים והבאת התלמידים לרמה אקדמית נאותה, בכדי שיוכלו להשתלב בלימודים אקדמיים רגילים בשנים העוקבות. מרבית הלימודים נעשים בשפה העברית. רכיבים הכרחיים בתכנית: חיזוק שפתי באנגלית ובעברית, מיומנויות למידה, צבירת נקודות זכות אקדמיות ברמה זהה ליתר הסטודנטים בהיקף של בין 20%-30% (8-12 נק"ז) במסגרת "אשכולות לימוד" המאפשרים בהמשך השתלבות במס' תחומי לימוד לתואר ראשון, תגבור אקדמי, מעטפת סיוע חברתית-אישית הכוללת ליווי אישי (על ידי רכז/ת מוסדי ייעודי לתכנית, עו"ס, פסיכולוג וכד'), חונכות חברתית, מתן מלגות לשכר לימוד, דמי קיום והוצאות נסיעה ואחרות. יצוין כי בשנה זו או חלק ממנה יכולים להשתלב גם סטודנטים בדואים מהנגב שלמדו במכינה קדם אקדמית. יודגש כי סטודנטים המסיימים בהצלחה שנה זו משתלבים בשנה ראשונה לתואר הראשון במגוון תחומים עם כלל הסטודנטים תוך מתן מעטפת סיוע בתואר (ראה להלן).

מעטפת סיוע בתואר – מעטפת לסטודנטים בדואים מהנגב שסיימו את שנת "שער לאקדמיה" בהצלחה או לסטודנטים בדואים בתכנית "מצטיינים לאקדמיה" הכוללת תגבור אקדמי לסטודנטים הבדואים, מיומנויות רכות כגון: חיזוק שפתי ומיומנויות למידה, מעטפת סיוע הכוללת ליווי וסיוע אישי, חברתי, כלכלי וכד' לצמצום נשירה במהלך התואר, פעילויות חברתיות ותרבותיות, פעולות רב תרבותיות והכרת החברה הישראלית, כל זאת בעיקר בשנה א' לתואר ובמתווה יורד במהלך שנות התואר (למעט הסיוע הכלכלי שישמר).

בדואי מהנגב – בדואי תושב נפת באר שבע של משרד הפנים בהתאם להחלטת הממשלה 2397

מוסד הממוקם בנגב - מוסד אקדמי מתוקצב ע"י ות"ת הנמצא במרחק של עד 70 ק"מ נסיעה מבאר שבע

מוסד מכין – מוסד הממוקם בנגב, המבצע את תכנית "שער לאקדמיה" ולבחירתו- תכנית למצטיינים, באופן בלעדי או משותף עם מוסדות אקדמיים אחרים מתוקצבים ע"י ות"ת אשר יקלטו אליהם סטודנטים בדואים מהנגב בוגרי התכנית בתחומים מוגדרים לשנה א' או ב'. במסגרת קול קורא זה יבחרו עד 4 מוסדות אשר ישתתפו כמוסדות מכינים.

מוסד מכשיר – מוסד אקדמי מתוקצב ע"י ות"ת שהתקשר עם מוסד מכין לצורך קבלת סטודנטים בדואים בוגרי שנת שער לאקדמיה בתחומים מוגדרים לשנה א' או ב', או שמפעיל תכנית למצטיינים (עבור מרכיב זה המוסד אינו נדרש בהכרח להתקשר עם מוסד מכין).

תחומי לימוד נדרשים -

תחומי ביניים	תחומים נדרשים	תחומים נדרשים במיוחד
ביולוגיה והקלאות	B. Ed בהוראת מ"מ מדעים ושפות	הנדסה מדעי המחשב, מערכות מידע, מדע הנתונים
מדעי החברה, מנהל עסקים	מנהל ציבורי	מתמטיקה סטטיסטיקה
	כלכלה	מדעי הטבע הפיזיקליים וכימיה (לרבות B.A בהוראת המדעים)
	חשבונאות, משפטים	עבודה סוציאלית, פסיכולוגיה
	אמנות, עיצוב, קולנוע ומוסיקה, אדריכלות	B.A בשפה ו/או ספרות: עברית, אנגלית וערבית
		תכניות למצטיינים
		רפואה ועזר רפואי

תחומים אשר אינם נכללים בתכנית: שאר תחומי מדעי הרוח, B.A רב תחומי, חינוך והוראה

תנאי סף להשתתפות בתכנית

מוסדות מתוקצבים ע"י ות"ת המעוניינים לקחת חלק במאמץ הלאומי בהנגשת ההשכלה הגבוהה לחברה הבדואית בנגב למחוזות שיפתחו בשנים תשע"ט-תשפ"א יוכלו להגיש בקשה לפתוח תכנית "שער לאקדמיה" במוסדם, כמוסד מכין או מכשיר, ובלבד שיעמדו בתנאים הבאים:

- המוסד המכין והמוסדות המכשירים הינם מוסדות מוכרים ע"י המל"ג ומתוקצבים ע"י ות"ת.
- המוסד המכין ממוקם בנגב.
- במוסד המכין לפחות שלושה תחומי לימוד נדרשים ו/או נדרשים במיוחד לתואר ראשון שיוצעו לסטודנטים בדואים מהנגב במסגרת קול קורא זה.
- במוסד המכשיר לפחות תחום לימוד נדרש אחד לתואר ראשון, אליו מיועדים להיקלט סטודנטים בדואים מהמוסד המכין או סטודנטים בדואים מהנגב לתכנית מצטיינים בהתאם לקול קורא זה. ככל שהמוסד המכשיר אינו פועל בנגב – יידרש המוסד להציג את קיומם של הסדרי נגישות פיזית זמינים וסבירים (תחבורה ציבורית/הסעות/מעונות מותאמים) אשר יאפשרו את הנגישות לקמפוס לסטודנטים אלו לאורך כל שנות התואר.
- מוסדות המשתתפים בתכנית מתחייבים לקחת אחריות לתכנית ע"י הנהלת המוסד בהתאם להצהרה המצ"ב.
- מוסדות המשתתפים בתכנית מתחייבים להתוות את מדיניות התכנית ולפקח עליה במסגרת ועדת ההיגוי של החברה הערבית הקיימת במוסד או בוועדת היגוי נפרדת לתכנית "שער לאקדמיה" שתפעל בכפיפות לממונה המוסדי ולוועדת ההיגוי המוסדית לחברה הערבית, בהתאם להצהרה המצ"ב.
- מוסדות המשתתפים בתכנית מתחייבים להקצות תשתית ניהולית ואדמיניסטרטיבית ראויה לתכנית ולהקצות לכך תקציב ממשאביהם, כפי שבא לידי ביטוי בתכנון התקציב המצ"ב.
- המוסדות המשתתפים בתכנית מתחייבים להשתתף בתהליך **מיון והכונן מרכזי** לכלל המועמדים לתכניות "שער לאקדמיה", (לרבות תכנית מצטיינים לאקדמיה).
- המוסדות הגישו תכנית מפורטת להפעלת "שער לאקדמיה", ו/או תכנית "מצטיינים לאקדמיה". התכניות יכללו את הרכיבים ההכרחיים הבאים: אשכולות לימוד שיוצעו לסטודנטים הבדואים בשנת "שער לאקדמיה", קורסים אקדמיים שידרשו הסטודנטים הבדואים ללמוד בכל אחד מהאשכולות והיקף נ"ז, מספרי סטודנטים לשנה בכל מחזור בכל תחום לימודים מתוכנן, פירוט תכנים בתכניות הקיץ בשנת "שער לאקדמיה", ובתכנית "מצטיינים לאקדמיה" (לבחירת המוסד) לרבות מעטפת הסיוע במהלך התואר וסדנאות משותפות לסטודנטים בדואים ויהודים, לו"ז להפעלתן, פירוט פרופיל הצוות הניהולי והמקצועי המרכזי של התכנית ותפקידיו (לכל הפחות מנהל התכנית ופונקציות ליווי אישי וחברתי של הסטודנטים), גורמים חיצוניים מומחים ככל שהמוסד התקשר איתם לביצוע התכניות או חלק מהן, רציונל ודגשים בתכניות לרבות הסבר כיצד התכנית מאפשרת שילוב איכותי של סטודנטים בדואים בלימודי התואר הראשון, תכנון תקציבי בהתאם לפורמט המצ"ב.

- ❑ המוסד המכין והמכשיר הגישו הסכם עקרונות חתום ע"י הנהלות המוסדות המתאר את שיתוף הפעולה המתוכנן ביניהם, ככל שמתוכנן.
- ❑ המוסד המכשיר והמכין מסכים להשתתף במחקר מלווה לתכנית מטעם ות"ת לרבות ביצוע סקרי שביעות רצון לסטודנטים, בהתאם להצהרה המצ"ב.

קריטריונים לבחירה

- ❑ מידת ההכרות של המוסד עם החסמים והצרכים הנוגעים להשתלבותה של החברה הבדואית בנגב במערכת ההשכלה הגבוהה, כפי שבאה לידי ביטוי בתכנית להפעלת "שער לאקדמיה" או בתכנית מצטיינים שהגיש;
- ❑ ניסיון קודם של המוסד המכין בהפעלת תכניות ייעודיות לסטודנטים בדואים מהנגב. לשם כך יגיש המוסד פירוט התכניות הייעודיות המרכזיות שהופעלו על ידו בחמש השנים האחרונות;
- ❑ מגוון תחומי לימוד נדרשים לשנה א' אשר יוצעו לסטודנטים הבדואים מהנגב שיקלטו במוסדות במסגרת קול קורא זה, תוך מתן עדיפות למגוון תחומי רחב ככל הניתן במוסד אחד (נמצא כי המשך ורציפות לימודים במוסד אחד משפר את סיכויי ההצלחה של הסטודנטים);
- ❑ מידת הנגישות הפיזית והגיאוגרפית של המוסד לריכוז אוכלוסייה בדואית בנגב. לשם כך המוסד יציג הסדרי הסעות ו/או מעונות מותאמים. המוסד יגיש הסבר מפורט המציג את נגישותו הפיזית לסטודנטים הבדואים המיועדים להשתלב אצלו.
- ❑ איכות התכנית המוצעת בכל אחד מרכיביה על בסיס יכולתה לאפשר שילוב איכותי של הסטודנטים הבדואים באקדמיה. במסגרת זו ייבחנו: רצינות התכנית ומענה למכלול החסמים במסגרת התכנית, לרבות התייחסות לסוגיות הבאות:

- מבנה ולו"ז התכנית – לרבות חלוקת עומס הלימודים בתכנית.
- המענים הניתנים למכלול החסמים של סטודנטים בדואים במסגרת המעטפת בתכניות השונות
- איכות המענים הניתנים ביחס ליכולתם לצמצם נשירה ולהגדיל את הסיכויים לקבלת תואר בזמן סביר
- מענים להנגשת הקמפוס לסטודנטים הבדואים בנגב ולשילוב עם כלל הסטודנטים
- בתכניות למצטיינים – במידה והוגשה - תכנים רלבנטיים לפיתוח מנהיגות חברתית בדואית בנגב.
- התרשמות כללית ממקצועיות התכנית ואנשי הצוות המובילים את התכנית
- יינתן יתרון לתכנית בה ישנם בעלי תפקידים וגורמים מומחים רלבנטיים מהחברה הבדואית בנגב

- ❑ היקף ההשתתפות העצמית של המוסד בתכנית כפי שבאה לידי ביטוי בתכנון התקציבי.

תמיכת ות"ת בתכניות שייבחרו

ות"ת תתמוך בתוכניות שייבחרו בהתאם לתנאי הסף והקריטריונים לעיל ובכפוף למגבלת התקציב.

השתתפות ות"ת המפורטת בפרק זה כוללת תקציב רב שנתי המגיע מות"ת, מנהלת הבדואים במשרד החקלאות ומשרד האוצר. השתתפות ות"ת מיועדת למוסדות המתוקצבים על ידה בלבד, אשר זכו בקול קורא זה ומיועדים לממן את המעטפת בתכניות- "שער לאקדמיה" ו"מצטיינים לאקדמיה", בהתאם לתכנית המוסד שאושרה במסגרת הקול הקורא ובתנאי מינימום של 75 סטודנטים במחזור של שנת שער לאקדמיה ו30 סטודנטים במחזור בשנה א' לתואר הראשון במוסדות (במידה והמוסד יתקשה לעמוד בתנאים אלו בשנת תשע"ט, אך יציג מתווה העומד בתנאים אלו החל מתש"פ, יחשב המתווה כעומד בתנאי הסף). יודגש כי התקציב יועבר ישירות למוסדות המכינים והמכשירים. התקציב לפי קול קורא זה מחליף את השתתפות ות"ת בתכנית לחברה הערבית למעט במכינה הקדם אקדמית, אשר תמשיך לפעול עבור סטודנטים בדואים מהנגב שלא ישתלבו בתכנית זו. מספר המקומות שיוקצה בסופו של דבר לכל מוסד מוגבל בשל העלויות התקציביות הנרחבות.

תכניות קיץ

ות"ת תתמוך בתכניות אלה על פי מפתח של 500 ש"ח לסטודנט לשבוע (במונחי שבוע פעילות מלא – מינימום 30 ש"ש) כאשר יום לימודים אורך כ- 8 שעות, התכנית תארך בין 4-12 שבועות עבור סטודנטים להם זהו המפגש הראשון עם האקדמיה, ובין 2 ל6 שבועות עבור בוגרי שנת שער לאקדמיה ו/או המכינה.

שנת שער לאקדמיה:

תקציב ההוראה - תעריף משולב של שנת מכינה ושנה אקדמית באופן הבא: תעריף ראויים לסיוע (70%) + תעריף הוראה לתואר ראשון ממוצע מוסדי, על בסיס שנה קודמת (30%). התקציב מיועד עבור ההוראה הבסיסית (אקדמית ומכינה) בשנה זו, וכן עבור ההפעלה הבסיסית של התכנית. (אין לדווח על סטודנטים אלו כחלק מתלמידי התואר הראשון ללמ"ס)

מעטפת תמיכה – תעריף חודשי בגובה 1,067 ש"ח לסטודנט ועד לתעריף שנתי בסיסי של 9,600 לסטודנט למשך של עד שנת לימודים מלאה, כאשר המוסד יתוקצב על פי השתתפות הסטודנטים בפועל.

התקציב מיועד לטובת מתן תגבורים אקדמיים ושפתיים, פיצול כיתות, שיעורי עזר, רכז מלווה, פעילויות חברתיות ותרבותיות וכיוצא באלו בהתאם לתכנית שהוגשה בקול הקורא ושתאושר (כאמור יכולה להיות תכנית מותאמת למצטיינים).

יודגש כי במסגרת זו יכללו רק מסלולים המאפשרים השתלבות בתחומי לימוד נדרשים לתואר הראשון.

מעטפת סיוע בתואר

תקציב הוראה: הסטודנטים ידווחו ללמ"ס במסגרת הרגילה.

מעטפת תמיכה – תעריף שנתי הניתן בנוסף לתמיכה אותה מקבל המוסד פר סטודנט מהחברה הערבית. על מנת למנוע כפל תקצוב בין תכניות שער לאקדמיה ותכניות החברה הערבית הרחבות, יופחת התקציב הבסיסי הניתן עבור משתתפי שער לאקדמיה ממודל "קליטה באקדמיה" (קול קורא חברה ערבית רגיל), בהתאם לשנה בה ימצאו סטודנטים אלו בדיווחי למ"ס המופעלים על מודל זה. תעריף התמיכה החודשי הבסיסי הכולל יעמוד על 1,178 ש"ח לסטודנט, עד לגובה של 10,600 ש"ח. התמיכה תינתן על פי השתתפות הסטודנטים בפועל ובכפוף להכפלה במדד תחומי הלימוד הנדרשים כמפורט להלן. התקציב מיועד לטובת מתן תגבורים אקדמיים ושפתיים, שיעורי עזר, רכז מלווה, פעילויות חברתיות ותרבותיות וכיוצא באלו בהתאם לתכנית שהוגשה בקול הקורא ושתאושר (כאמור יכולה להיות תכנית מותאמת למצטיינים).

מודל התקצוב של מעטפת:

תעריף שנתי בסיסי X מדד תחומי לימוד נדרשים

טבלת עזר: מדד תחומי לימוד נדרשים

קבוצות דירוג	המכפיל	תעריף חודשי בהתאם למודל
תחומים נדרשים במיוחד	1.3	1,531
תחומים נדרשים	1.1	1,296
תחומי ביניים	1	1,178

סטודנטים אשר השתתפו בשנת שער לאקדמיה ולאחר מכן המשיכו ללימודי אחד מהתחומים הבאים אשר אינם נכללים באחד מהדרגים: B.A רב תחומי, מדעי הרוח, חינוך והוראה, יקבלו את מעטפת התמיכה באמצעות התמיכה הרגילה בחברה הערבית. בנוסף המוסד יכול לבקש מראש חלוקה שונה של התעריף בין שנה א' לשנים המתקדמות.

שנים מתקדמות:

מעטפת תמיכה – 4,000 ₪ לשנה פר סטודנט, התמיכה תינתן על פי השתתפות הסטודנטים בפועל ובכפוף להכפלה במדד תחומי הלימוד הנדרשים כמפורט לעיל.

תמיכות מצופות בשלב זה: שיעורי עזר, תגבורים נקודתיים, חיזוק שפתי (בעיקר אנגלית), ייעוץ אקדמי, ליווי אישי – רכז, עו"ס וכן תמיכות רגשיות נוספות על פי הנדרש, פעילויות חברתיות ותרבותיות, סיוע כלכלי במקרי קיצון, סיוע בקבלת מלגות וכו'.

תמיכות כלכליות במהלך התכנית:

דמי מחייה - 500 ₪ לסטודנט לחודש עד לגובה של 4,000 ₪ בשנה. משנת שער לאקדמיה ועד לסיום הזמן התקני לתואר.

הסעות – עד 2,000 ₪ לסטודנט לשנה. משנת שער לאקדמיה ועד לסיום הזמן התקני לתואר. באפשרות המוסד לחלק רכיב זה בין הסטודנטים על פי צרכי הנסיעות בפועל, במידה ונותרת יתרה יכול המוסד להעבירה לטובת מעטפות התמיכה הכלכלית.

מלגת שכר לימוד בשנת שער לאקדמיה – בשנה זו לא נדרשת מלגת שכר לימוד שכן תקציב ההוראה כולל עלות זו, אך לטובת יצירת מחויבות מומלץ לבקש מן הסטודנטים להשתתף במימון שכר הלימוד של שנה זו עד לגובה של 2,000 ₪, כספים אלו יופנו על ידי המוסד לטובת הפעלת התכנית.

מלגת שכר לימוד במהלך לימודי התואר – המלגות יינתנו רק במהלך הזמן התקני לתואר, החל מההשתלבות בשנה א'. המלגות יחולקו לאורך שנת הלימודים בהתאם למועדי תשלום שכר הלימוד (לשיקול המוסד האם לזכות עבור שכר הלימוד או להעניק את המלגה ישירות לסטודנט). להלן גובה המלגות: (דירוג תחומי הלימוד – ראו טבלה מעלה)

קבוצות דירוג

קבוצות דירוג	גובה המלגה באלפי ₪
תחומים נדרשים במיוחד	8.3
תחומים נדרשים	7
תחומי ביניים	6

יצוין כי על המוסד להעניק תמיכות כלכליות אלו מתוך תקציבי התכנית, בהתאם לאופן המתואר. עבור סטודנטים שנשרו במהלך השנה, יקבל המוסד תקציב ביחס לזמן בו השתתפו בלימודים.

יובהר כי מספר המשתתפים המקסימלי אשר יתחילו את שנת שער לאקדמיה וכן מספר הסטודנטים המשתתפים בתכנית המצטיינים בכל מוסד המקבלים את תמיכת ות"ת במסגרת קול קורא זה יקבע מראש על ידי ות"ת, בהתחשב בתכנון שהגיש המוסד, זאת לאור מגבלות התקציב הקיימות.

הצהרה מוסדית

- הנהלת המוסד רואה מחוייבות בהנגשת ההשכלה הגבוהה לחברה הבדואית בנגב ומתחייבת לקחת אחריות על ביצוע התכנית בצורה המיטבית.
- המוסד מתחייב להתוות את מדיניות התכנית ולפקח עליה באמצעות ועדת ההיגוי המוסדית להרחבת נגישות המוסד לחברה הערבית, או על ידי ועדת היגוי ייעודית לתכנית אשר תפעל בכפיפות לממונה המוסדי ולוועדת ההיגוי להרחבת נגישות המוסד לחברה הערבית.
- במידה וייבחר המוסד להשתתף בתכנית, מתחייב המוסד להשתתף ולסייע בכל הנוגע למחקר מלווה לתכנית לרבות סקרי שביעות רצון סטודנטים אשר יתבצע טעם ות"ת.

מנכ"ל המוסד

נשיא/ס. נשיא המוסד

תובנות מהמחקר המלווה את שער לאקדמיה בספיר

חוקרת: דגנית לוי

1. שילוב מיטבי במוסד של סטודנטים מהחברה הערבית בנגב דורש קודם כל מחוייבות של המוסד לכך.
2. סיוע צריך להינתן לכל הסטודנטים במוסד מהחברה הערבית בנגב, בצורה מותאמת - במכינה, בשער לאקדמיה ולמתקבלים ישירות למחלקות.
3. על המוסד להיערך לגידול במספר הסטודנטים מהחברה הערבית בנגב, ובכלל זה יש חשיבות רבה להעסקה של אנשי סגל אקדמי ומנהלי מהחברה הערבית בנגב.
4. יש צורך בתקופת הכנה ללימודים באקדמיה - שנת שער לאקדמיה ועבור חלק מהסטודנטים גם תקופת מכינה מקדימה.
5. יש לבחון הארכה של תקופת ההכנה / מתן הכנה נוספת לפני הכניסה לאקדמיה, כדי להקטין את העומס משנת שער לאקדמיה ולהכניס לאקדמיה סטודנטים מוכנים יותר, עם סיכוי גבוה יותר להצליח.
6. יתרונות רבים ללימודים במקום אחד – לרציפות החל משנת שער לאקדמיה (או מכינה) והמשך בתואר. תורם להיכרות מעמיקה יותר של הסטודנטים עם המוסד (עם בעלי תפקידים ומרצים ועם המרחב הפיזי) ולקיחת אחריות מלאה של המוסד על שילוב הסטודנטים והצלחתם.
7. רבים מהסטודנטים זקוקים ליחס אישי(רוב לסטודנטים צעירים ונשים) יתרון משמעותי למתן יחס אישי על ידי אותם אנשי צוות לאורך כל תקופת הלימודים.
8. צורך רב בסיוע כלכלי לכל הסטודנטים
9. צורך בשיפור השליטה בעברית – לימוד על ידי מורים המוכשרים ללמד עברית כשפה שניה.
10. צורך בשיפור השליטה באנגלית – מתן סיוע מקצועי ורחב יותר.
11. חונכות לימודית – קושי במציאת חונכים ותיאום זמן. מרתונים לקראת בחינות ותגבורים מובנים הם כנראה דרכי סיוע טובות יותר.

דגשים נוספים לשנת שער לאקדמיה :

1. צבירת נקודות זכות מאפשרת התנסות בלימודים אקדמיים והיכרות עם תחום הלימודים ומעודדת השתתפות בשנה זו.
2. בהיעדר הכוונה מספקת לבחירת תחום הלימודים ובשל גילם הצעיר של הסטודנטים ומחסור במודלים לחיקוי בקהילה, מוצע לאפשר בחירה של תחום הלימודים בשלב מאוחר ככל הניתן
3. יש צורך בהפחתת העומס בשנה זו כדי לאפשר עמידה בדרישות הלימודיות ומי שצריך גם עבודה במקביל ללימודים
4. יתרון ללימודים בנפרד (רק מהחברה הערבית בנגב) ובכיתות קטנות. מאפשר יחס אישי ופתיחות לשאול שאלות ומחייב להיות לומדים אקטיביים
5. יש למצוא מסגרות למפגש עם סטודנטים יהודים על מנת להפחית חששות הדדיים ולהקל על ההשתלבות בשנים הבאות.
6. חשיבות למתן סיוע לימודי מותאם אישית לכל סטודנט וניטור שוטף של ההצלחה בלימודים (איתור מוקדם של צרכים)
7. יתרון לתיאום בין הקורסים האקדמיים לקורסי המעטפת.